

Andrej Kirbiš

Rudi Rizman: Odrpte sociološke agende – globalizacija, demokracija in intelektualci. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2014 (Zbirka Razprave FF). 187 strani, (ISBN 978-961-237-720-5), 14,90 EUR

Knjiga *Odrpte sociološke agende – globalizacija, demokracija in intelektualci* je še ena publikacija prof. Rudija Rizmana, ki podaja poglobljen, predvsem pa kritičen vpogled v temeljna odprta vprašanja sociološke in širše družboslovne analize sodobne družbe. Knjiga je razdeljena na štiri tematske sklope. V prvem avtor obravnava globalizacijo, ki je eden najpogostejše obravnavanih, a kljub temu (ali pa ravno zato) razmeroma slabo razumljen pojem. Avtor opozori na spodbudne korake, ki jih je sociologija naredila pri obravnavi globalizacije, predvsem z osredotočanjem na strukturne vidike globalizacije (s poprejšnjega fokusa na analizi procesov), z obogatitvijo konceptualnega repertoarja (npr. s pojmom »glokalizacija«) ter s prehodom iz tradicionalnega metodološkega nacionalizma k metodološkemu globalizmu. Čeprav nacionalna država še vedno igra pomembno vlogo, je slednja od nastopa globalizacije bistveno drugačna, to pa terja tudi novo (odprto) raziskovalno paradigmo. Avtor v tem okviru predstavi ključne sociološke teorije, ki obravnavajo globalizacijo. Že v tem sklopu ponudi tudi jasno izhodiščno vlogo, ki naj bi jo igrale sociologija in druge družboslovne vede skupaj s humanističnimi – prispevale naj bi »tisto javno dobro, brez katerega ni ali ne bi bilo mogoče govoriti o demokratični družbi«.

Drugi tematski sklop bolj poglobljeno obravnava demokracijo, predvsem v odnosu do aktualne globalne krize. Avtor najprej ponudi vpogled v nekatere dimenzije krize, ki je nastopila leta 2008, in se dotakne glavnih razlogov zanjo, nato pa kritično obravnava ekonomiste, ki krize ne le da niso napovedali (razen nekaterih redkih izjem), ampak so k njej (ne)posredno tudi prispevali. Sklep, ki sledi, ni presenetljiv: iluzorno bi bilo pričakovati, da bi nas iz krize pripeljali (ti isti) ekonomisti – fundamentalistični zagovorniki prostega trga, ki so javno zagovarjali idejo, da je na področju ekonomije (državna) regulacija odveč. K problemu je po avtorjevem mnenju med drugim prispevala tudi matematizacija sodobne ekonomske vede, za katero se nemalokrat skrivajo problematične teoretične predpostavke, poenostavljeni modeli razlag ekonomskega življenja in, morda ključno, pristranski ideološki pogledi. Iskanje vzrokov krize, predvsem pa njene odprave je za avtorja posledično interdisciplinarni problem, ki zadeva poleg ekonomistov tudi sociologe, politologe, zgodovinarje idr. Potrebna je nova ekonomska paradigma, saj s starimi, očitno družbeno škodljivimi pristopi ni mogoče reševati težav, ki so pripeljali do njih. Odločujoči prispevek h krizi pa gre pripisati političnim elitam, ki so bile zainteresirane za omenjene ekonomske »analize«. Skratka: akademski oportunitizem in konformizem priklanjanja neokonservativizmu (oz. neoliberalizmu) je imel za posledico prevlado mikroekonomskih teorij nad makroekonomskimi, kar pa je nujno vodilo k izgubi makropogleda nad ekonomskimi procesi (če samo spomnimo – praktično ne mine teden, da ne bi kak predstavnik (slovenske) politične elite v medijih izrekel zguljene fraze, da se država ne more (več) zadolževati, ker tudi vsaka gospodinja ve, da lahko gospodinjstvo porabi le toliko, kolikor je na voljo!).

Avtor že v prvem sklopu v okviru analize odnosa med globalizacijo in demokracijo opozori na paradoks – globalizacija je prispevala k širjenju demokracije po svetu, po drugi strani pa se demokratično odločanje ni zasedrilo v tistih ustanovah, ki so pravzaprav najmočnejše in najvplivnejše. V tem kontekstu je kritičen do nadnacionalnih ustanov (Mednarodni denarni sklad, Svetovna banka, G8 ipd.), katerih odločitve imajo posledice za ves svet, četudi nimajo demokratične legitimnosti, prav tako pa za svoje pogosto zgrešene odločitve ne odgovarjajo praktično nikomur (str. 63). V drugem sklopu avtor razpravlja o še nekih ustanovah brez demokratične legitimnosti – agencijah za oceno bonitet držav, ki neposredno vplivajo na življenje milijard ljudi po svetu. Spomni tudi, da

se je v času krize še okrepila perverzna logika, ko prihaja do trendov *socializacije finančnih izgub* bogatih ob siceršnji *privatizaciji njihovih dobičkov*, povečevanja dohodkov korporacij in vodilnih kadrov, katerim so se dohodki v času krize še povečali, ob siceršnjem povečanju neenakosti v dohodkih in premoženju kot posledici uvajanja ekonomskih »reform«, predvsem v obliki »zategovanja pasu«.

V tretjem delu se Rizman loti vloge intelektualcev v sodobni družbi, ki so bili po demokratičnih tranzicijah v postkomunističnih družbah pogosto potisnjeni na rob, četudi so pomembno prispevali k ukinitvi enostrankarskih oblasti. Avtor poudarja predvsem pomen »nekonformističnih« intelektualcev, ki so se jih avtoritarni vladarji nemalokrat bali še bolj kot »zunanjega sovražnika«. Spomni, da so raziskave javnega mnenja v Sloveniji v šestdesetih letih prejšnjega stoletja pokazale, da je izobraženi sloj (intelektualci) užival visok ugled, celo višjega kot oblastniki, kar je imelo številne posledice (nenazadnje tudi zahtevo Centralnega komiteja po kazni odgovornega za takšno raziskavo). Rizman se strinja s tistimi misleci, ki intelektualce vidijo kot nosilce »nerevolucionarne« oz. »evolucijske« revolucije, o njih pa razpravlja tudi v kontekstu uporniških aktivistov oz. civilne družbe, ki je bila ključna za realizacijo mobilizacijskega potenciala v smeri prehoda v demokratični politični sistem. Težave za intelektualce so po padcu berlinskega zidu predstavljali številni dejavniki, med drugim tudi (ne)uspešno vključevanje v rutino strankarske politike, v primeru vključevanja pa posledična izguba ugleda (nekdanjih) intelektualcev. Intelektualci so po padcu nedemokratičnih režimov dobili občutek, da na vidiku ni novih zgodovinskih tem in sovražnikov, zoper katere bi se borili. Avtor v isti sapi poudarja, da so danes izzivi za intelektualce (lahko) še večji kot v preteklosti; kot primer navaja nadzor in zapiranje pomembnih družbenih sfer, do česar danes v primerjavi s komunističnim obdobjem prihaja na mnogo bolj prefinjene načine, pod krinko demokracije in svobodnega trga. Avtor tako spomni, da v sodobni družbi in trenutnih kriznih razmerah morda bolj kot kadarkoli prej potrebujemo kritično mišljenje in »družbeno mobilizacijo intelektualnih energij«; v nasprotnem primeru – še posebej ob upoštevanju okoljskih razmer – človeštvo čaka kataklizma.

Četrty, sklepni del knjige je namenjen obravnavi vloge humanistike v globalni hegemoniji neoliberalizma. Avtor priznava, da se pri opisih humanistike pogosto omenjata besedi »kriza« in »zaton«; razlogi za to so kompleksni, mednje pa gre uvrstiti tudi marketizacijo univerz iz tipa Humboldtove raziskovalne univerze v t. i. neoliberalno »McUniverzo«, kjer se univerza prilagaja ustroju korporacij in komercialnemu etosu. K degradaciji humanistike je prispevala tudi marginalizacija filozofije, eno izmed rešitev pa lahko predstavlja tudi interdisciplinarna integracija, kjer se filozofijo in humanistiko poveže s (tehnično) znanostjo. To se po avtorju mestoma že dogaja; primer je harvardska univerza, ki študentom ponuja predmete (tudi) iz humanističnih ved, podobni primeri pa obstajajo tudi v realnem sektorju, saj ima v nekaterih državah že okoli tretjina vodilnih v največjih korporacijah tudi diplomo humanističnih ved. Humanistika je po Rizmanu ključna za blaginjo v sodobni družbi – za velike družbene neenakosti in revščino sta namreč pogosto (so) odgovorna pomanjkanje empatije, občutka za pravičnost (slednje so tudi bolj primerni kazalci stanja civilizacij kot pa kazalci bor(z)nih tečajev), brez humanistike in posledično njenega prispevka k ustvarjalnosti in »lepemu« pa bi bila družba bistveno osiromašena.

Knjiga *Odprte sociološke agende – globalizacija, demokracija in intelektualci* je pomemben prispevek k razumevanju ključnih vprašanj, s katerimi se danes srečujejo družboslovne in humanistične vede. Bralec si (ravno zaradi tega) ob prebiranju mestoma zaželi še dodatno razdelanega avtorjevega pogleda na slovensko družbo – če ne že poglobljenih analiz slovenske družbe (kar ni bil namen pričujoče knjige), pa morda katere izmed štirih v knjigi obravnavanih tematik. Zanimiv bi bil npr. avtorjev poglobljen komentar na civilno družbo v Sloveniji (npr. v času krize), ki je – kot vemo iz številnih preteklih meddržavnih primerjalnih raziskav – vsaj na ravneh vključevanja njenih državljanov v okvir državljsanske participacije sorazmerno nizko aktivna. V vsakem primeru pa lahko sklenemo, da avtor v svoji knjigi ne podaja le prepričljive sinteze pogledov nekaterih ključnih družboslovnih avtorjev na osrednje probleme sodobne družbe ob vključevanju lastnih refleksij,

ampak s svojo tenkočutno analizo odstira nekatera do sedaj še ne obravnavana področja družboslovja. Obenem pa je morda ključni prispevek knjige avtorjevo zastavljanje vprašanj, ki bi se jih družboslovci in humanisti morali lotiti, ko obravnavajo pereče tematike življenja v globalni družbi in ko preizprašujejo svojo vlogo pri njihovem razreševanju.